

Hamans, Camiel

Een woordsoort als brug

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik. 2019, vol. 33, iss. 2, pp. 79-91

ISSN 1803-7380 (print); ISSN 2336-4408 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BBGN2019-2-8>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142849>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Een woordsoort als brug

A part of speech as a bridge

Camiel Hamans

Abstract

The aim of this paper is to show that blends or portmanteau words form an intermediate category between monomorphemic and polymorphemic words.

First, it will be shown that one must distinguish between two types of concatenations of portions of two words. On the one hand formations that combine the first portions of the two source words and on the other hand words in which the first part of the first source word is combined with the final part of the second. These last group are real blends. The first one is better called clipped compounds, complex clippings or stub compounds.

Both groups show a righthand head. Clipped compounds appear to be a subcategory of compounds and follow the Compound Stress Rule. In blends the right part of the final form is also the head. However, blends copy the prosodic and syllabic structure of the second source word. Whereas compounds consist of at least two prosodic or phonological words, blends consist of only one. This leads to the conclusion that blends can best be described as an intermediate category between compounds and simplex words.

Most of the examples described in this paper come from Dutch, however, some German and English examples are also discussed. Blending operates in a similar way in these languages. Therefore, the analysis presented here does not claim universal validity.

Keywords

Blends, Clipped compounds, Stub compounds, Prosodic word, Prosodic morphology, Word formation

Inleiding

In zijn bekende introductie tot de linguïstiek *Taalwetenschap* (1959: 22) stelt E.M. Uhlenbeck dat het de eerste taak is van de morfologie om te bepalen welke woorden polymorfematisch zijn en welke monomorfematisch. Met een impliciete verwijzing naar de biologie noemt Uhlenbeck deze twee soorten geled dan wel ongeled. In deze studie zal aangetoond worden dat dit onderscheid geenszins absoluut is.

Wie de moeite neemt een tijdje nieuwe of ongebruikelijke woorden die in de media opduiken te noteren, moet concluderen dat er weinig systematiek in de volgende groepen nieuwvormingen lijkt te bestaan. Naast elkaar komen bijvoorbeeld zowel *flex* (1a) als *flexi* (1b) voor.

(1)	(1a)		(1b)		
	flexcontract	↔	flexitariër	< flexibel	+ vegetariër
	flexzorg	↔	flexigaam	< flexibel	+ monogaam
	flexkiezer	↔	flexicurity	< flexibel	+ security

De lexemen *flex* en *flexi* zijn beide van hetzelfde adjectief *flexibel* afgeleid. Immers een *flexcontract* is een flexibel contract, net zoals een *flexitariër* een vegetariër is die nogal flexibel met zijn principe omspringt. Het verschil lijkt echter dat *flex* combineert met een volledig woord (de nomina *contract*, *zorg* en *kiezer*), terwijl *flexi* zich verbindt met een ingekort deel van een volledig woord, *-tariër*, *-gaam* en *-curity*. Moet een eerste conclusie daarom zijn dat *flex* een ingekort adjectief is, dat zelf ook weer als adjectief functioneert en zodoende in samenstellingen kan voorkomen net als *blauw* in *Blauwbaard* en *blauwkous*? Volgens het woordenboek inderdaad. Van Dale (2015) geeft voor *flex*, naast enige andere hier niet relevante betekenissen, “verkorting van flexibel, ook als eerste lid in samenstellingen”.

Flexi komt niet voor in echte samenstellingen, maar treedt in de hier gepresenteerde voorbeelden op in combinatie met een volgend ingekort woord. Op het eerste gezicht lijkt het eerder een prefix dan een verkort adjectief. Maar wat dan met de vorm *flexivoor* “een deeltijdvegetariër”? Dit woord zou dan uitsluitend uit twee gebonden morfemen bestaan, een prefix en een suffixachtig element; iets dat in strijd is met alle wetten van de morfologie, die zeggen dat in afleiding minstens liever een deel een vrij morfeem moet zijn. Wellicht dat het daarom beter is te onderzoeken of vormen als *flexitariër* misschien blends zijn.

Blends

Blends, ook wel genoemd portmanteaus, contaminaties, samensmeltingen of kofferwoorden, kunnen zich nauwelijks in de aandacht van Nederlandse morfologische onderzoekers verheugen. Booij en Van Santen (2018: 26–27) bespreken een enkel voorbeeld en geven aan dat er bij samensmeltingen een zekere mate van geleedheid valt te bespeu-

ren, maar een tot een nadere analyse van blends gaan ze niet over. Booij (2019: 11 & 140–141) vermeldt het verschijnsel slechts. Ook in traditionele Engelstalige morfologische handboeken wordt blending als onbelangrijk en onsystematisch terzijde geschoven. Een citaat uit Marchand (1968: 451) volstaat.

Blending can be considered relevant to word-formation only insofar as it is an intentional process of word-coining. We shall use the term here to designate the method of merging parts of words into one new word, as when *sm/oke* and *f/og* derive *smog*. Thus blending is compounding by means of curtailed words. However, the clusters *sm* and *og* were morphemes [sic!] only for the individual speakers who blended them, while in terms of the linguistic system as recognized by the community, they are not signs at all. Blending, therefore, has no grammatical, but a **stylistic**¹ status. The result of blending is, indeed, always a moneme, i.e. an unanalysable, simple word, not a motivated syntagma. Once the blend *smog* has been formed, it ceases to contain the two (curtailed) morphemes which the word coiner intended to combine in it. Unless speakers have received extralingual information about the composition of the blend, such words as *brunch* (*br/eakfast* + *l/unch*), *smaze* (*sm/oke* + *h/aze*), and other are simple words, the subject matter of **lexicology**.

Vergelijkbare negatieve opvattingen treft men onder meer ook aan bij Aronoff (1976), Bauer (1983, 1988), Spencer (1991), Rainer (1994) en Haspelmath (2002). Ondanks al deze ‘verbanningen’ uit de morfologie, is het zeer wel mogelijk systematisch onderzoek te doen naar blends.

Het Nederlands heeft veel blends uit het Engels overgenomen, zoals bijvoorbeeld *brunch*, *smog*, *advertorial* en *stagflatie*, een leenvertaling van het Engelse *stagflation*. Toch zijn er ook oorspronkelijk Nederlandse blends, zoals:

(2)	brusjes	<	broers	+	zusjes
	conculega	<	concurrent	+	collega
	flexitariër	<	flexibel	+	vegetariër
	kromcommunicatie	<	krom	+	communicatie
	vechtscheiding	<	vecht(en)	+	echtscheiding

In (3) is aangegeven welke delen van de beide basiswoorden gewist worden en welke delen gecombineerd worden tot de uiteindelijke blend. De ‘overblijvende’ delen zijn gecursiveerd. Vooralsnog lijkt er weinig systematiek te vinden in wat er geschrapt wordt en wat er overblijft.

(3)	brusjes	<	<i>br</i> oers	+	<i>z us</i> jes
	conculega	<	<i>concu</i> rrent	+	<i>co l</i> lega
	flexitariër	<	<i>flexi</i> bel	+	<i>vege tari</i> ër
	kromcommunicatie	<	<i>kr om</i>	+	<i>c ommunicatie</i>
	vechtscheiding	<	<i>v echt</i>	+	<i>echtscheiding</i>

---

1 Vet CH.

Bij sommige van deze voorbeelden blijkt er een overlappend deel te zijn tussen de beide basiswoorden. Deze overlappende delen zijn in (4a&b) onderstreept. Volgens Grésillon (1984: 15) en Fradin (2000: 27), die beiden onderzoek gedaan hebben naar Franse ‘mots-valises’, is een overlap tussen de beide basiswoorden een *conditio sine qua non* voor een geslaagde blend.

(4a) kromcommunicatie < krom + communicatie
 vechtscheiding < vecht + echtscheiding

(4b) conculega < concurrent + collega

In (4a) is de overlap evident. In (4b) is die veel minder duidelijk. Weliswaar bevatten beide basiswoorden een /ɔ/ in de eerste syllabe, maar de eerste syllabe van het tweede basiswoord, *collega*, moet gewist worden om de uiteindelijke blend te produceren. Bovendien blijkt een overlap geenszins een vereiste te zijn voor een geslaagde Nederlandse blend, zie de voorbeelden *brusjes* en *flexitariër*.

Kastovsky (2009: 12) claimt dat geslaagd blends normaliter moeten verwijzen naar referenten die een mengeling of kruising zijn van de referenten van de basiswoorden. In het geval van *gaap* of *scheit*, een kruising van schaap en geit, lijkt zijn observatie correct. Ook in het Engels (5) en Frans (6) wordt dit type blends aangetroffen.

(5) smog < smoke + fog ‘rook + mist’
 spork < spoon + fork ‘lepel + vork’
 brunch < breakfast + lunch ‘ontbijt + lunch’
 geep < goat + sheep ‘geit + schaap’
 shoat < sheep + goat ‘schaap + geit’
 camelphant < camel + elephant ‘kameel + olifant’

(6) cochonglier < cochon + sanglier ‘varken + everzwijn’
 sanglicochon } < sanglier + cochon ‘wild zwijn + varken’
 sanglocochon² }

Toch lijkt Kastovsky’s generalisatie niet correct. *Brusjes*, om slechts een voorbeeld te geven, verwijst immers op geen enkele wijze naar een fysieke kruising in de realiteit. *Brusjes* is de optelsom van broers en zusjes, eerder een combinatie dan een mengeling, zoals blijkt uit de geaccepteerde woorden *brusjesregeling* en *brusjesdag*.

(7a) *Brusjesregeling* is een officiële regeling waarbij een kind voorrang krijgt bij toelating tot een school in bepaalde gemeentes, omdat een oudere broer of zus al op die school zit

(7b) *Brusjesdag* is een familiebijeenkomst voor broers en zusters

2 De uitspraak van dit woord is volgens wiktionary.org [sã.glɔ.jɔ̃] waarbij zowel het slotsegment van het eerste basiswoord, *-ier* getrunceerd is als de beginconsonant /k/ van *cochon* (<https://fr.wiktionary.org/wiki/sanglochon>). De spelling van *sanglocochon* met vier lettergrepen in plaats van de drie uitgesproken is dus misleidend.

Brusjes kan qua betekenis en vorm beter vergeleken worden met een Engelse vorm als *Oxbridge* van Oxford en Cambridge. Ook hier gaat het niet om een hybride kruising van beide traditionele universiteitssteden, maar om een combinatie van eigenschappen die beide steden kenmerken.

Twee typen

Aangezien een eerste oppervlakkige analyse van de gewiste en de resterende delen van basiswoorden van blends niet tot een heldere systematiek leidt en de voorwaarden die Grésillon, Fradin enerzijds en Kastovsky anderzijds formuleren voor een geslaagde blend evenmin, is het raadzaam de mogelijke types woordversmeltingen die onder de noemer blend samengevat worden nader te beschouwen. Bauer, Plag en Lieber (2013: 458) stellen dat er twee verschillende soorten blends bestaan in het Engels. Beide komen in zoverre overeen dat ze bestaan uit aan elkaar gekoppelde niet-zelfstandige delen van basiswoorden. Het ene type combineert het beginstuk van het eerste, het linker, basiswoord met het staartstuk van het tweede, het rechter, basiswoord, zie voorbeelden in (8). Het andere type voegt het begindeel van beide basiswoorden samen. Voorbeelden worden gegeven in (9). De samenvoegende delen zijn recursiveerd.

(8)	conculega kromcommunicatie flexitariër	< <i>concurrent</i> < <i>kr om</i> < <i>flexibel</i>	+ <i>collega</i> + <i>communicatie</i> + <i>vegetariër</i>
(9)	Europol biohistoricus flexwerk	< <i>Europees</i> < <i>biograaf</i> < <i>flexibel</i>	+ <i>politie</i> + <i>historicus</i> + <i>werk</i>

Als we de basiswoorden steeds in twee delen verdelen, dus het linker basiswoord in A & B en het rechter basiswoord in C & D, dan is het eindproduct van (8) AD en dat van (9) AC of AC(D).

(8a)	A B	+ C D	→ A D
	concu rrent	co llega	concu llega
(9a)	A B	+ C D	→ A C
	Euro pees	pol itie	Euro pol

In het Nederlands zijn AC-combinaties betrekkelijk schaars. In het Engels is het een veel voorkomend patroon. De delen A en C zijn recursiveerd.

(10)	<i>modulator</i> <i>picture/pix</i> <i>situation</i> <i>frozen</i>	+ <i>demodulator</i> + <i>element</i> + <i>comedy</i> + <i>yoghurt</i>	→ <i>modem</i> → <i>pixel</i> → <i>sitcom</i> → <i>froyo</i>

AC combinaties lijken te bestaan uit twee van rechts naar links verkorte vormen, zogenaamde 'back clippings'. Standaardvoorbeelden van back clippings zijn:

(11a) Nederlands		(11b) Engels	
luit	< luitenant	tram	< tramway
juf	< juffrouw	pram	< perambulator
Jap	< Japanner	vet	< veterinary or veteran

Omdat AC combinaties een samenstelling lijken van twee clipped vormen, worden zij ook 'clipped compounds' of 'clipping compounds' genoemd (Bauer, Lieber en Plag 2013: 458). Spencer (1998) en Hamans (2018) gebruiken de term 'stub compounds'. Omdat de afgeknotte stubs 'stompen', anders dan normale clippings zelden of nooit tot vrije vormen leiden (cf. Hamans 2018b), krijgt de term 'stub compounds' hier de voorkeur.

Kenmerken van stub compounds

Stub compounds gedragen zich in een aantal opzichten als gewone samenstellingen, bijvoorbeeld waar het gaat om het klemtoonpatroon.

(12) (12a)		(12b)	
Eúropol	↔	eurocráát	(< Európa + bureaucráát)
fléxwerk	↔	flexitáriër	(< flexíbel + vegetáriër)
bíotech(nologie)	↔	technobéét	(< techníek + analfabéét)

De vormen in het linker rijtje – (12a), het Europol-rijtje – zijn alle drie AC formaties, stub compounds. De vormen in (12b) AD combinaties. De AC formaties hebben, als waren ze gewone samenstellingen, de klemtoon op het eerste deel. Zij volgen de Compound Stress Rule (Chomsky en Halle 1968: 104), die zowel voor het Engels als het Nederlands geldt (Booij 1995: 115). Deze regel zegt dat bij samenstellingen het eerste lid, het linkerdeel, de klemtoon krijgt. Zie bijvoorbeeld:

(13) húsdeur
plákband
róódborst

Maar dit is niet het enige punt waarop stub compounds overeen lijken te komen met samenstellingen. Het rechterdeel is, net als bij gewone samenstellingen, het formele en semantische hoofd. Zij volgen de Righthand Head Rule (Williams 1981) die zowel voor het Engels als het Nederlands geldt. Voor de argumentatie relevante formele kenmerken zijn geursiveerd:

(14) het huis	+ <i>de</i> deur	→	<i>de</i> huisdeur
plakken (V)	+ band (N)	→	plakband (N)
rood (Adj.)	+ borst (N)	→	roodborst (N)

In *huisdeur* bepaalt het rechterdeel *de deur* het woordgeslacht. In *plakband* bepaalt het rechterdeel, het zelfstandig naamwoord *band*, de woordsoort. In *roodborst* gebeurt hetzelfde. Het rechterdeel of tweede lid is dus het formele hoofd van deze samenstellingen. Dit rechter deel is bovendien het semantische hoofd: een huisdeur is een deur en geen huis, etcetera, hetgeen aangeeft dat het rechterdeel ook semantisch regeert.

Bij de schaarse Nederlandse AC samenstellingen is het formele hoofd moeilijker aan te geven, hoewel een vorm als *flexwerk*, een samenstelling van een afgeknut adjectief en het substantief werk, uiteindelijk ook het woordgeslacht en woordsoortkarakter van het rechterdeel, *werk*, overneemt. Het is namelijk *het flexwerk* en *flexwerk* is een substantief. Semantisch ligt de zaak veel eenvoudiger: *flexwerk* is een vorm van *werk* en *biotech* is in eerste instantie een vorm van *technologie* en niet van *biologie*. *Europol* is de naam voor het Europese samenwerkingsverband van politiediensten.

Samengevat: AC formaties volgen de Compound Stress Rule en zijn onderhevig aan de Righthand Head Rule. Dit impliceert dat ze in feite gewone samenstellingen zijn, hoewel samenstellingen van ingekorte woorden, die niet noodzakelijkerwijze zelf al vrij voorkomen en dus nog geen vrije morfemen hoeven te zijn.

AD blends

Zoals de voorbeelden uit het rechterrijtje van (12) lieten zien, volgen AD formaties de Compound Stress Rule niet. Ze onderscheiden zich in dit opzicht dus van stub compounds. De vraag is of ze dat qua andere kenmerken ook doen. Allereerst wordt onderzocht of AD formaties wellicht ook een formeel en semantisch hoofd hebben. Relevante data zijn gecursiveerd.

(15a) Potel ‘hotel’ voor Poolse werknemers		
de Polen	+ <i>het</i> hotel	→ <i>het</i> Potel
(15b) preferendum: referendum met meer opties (preferenties)		
de preferentie	+ <i>het</i> referendum	→ <i>het</i> preferendum
(15c) scheid: nakomeling van schaap en geit		
het schaap	+ <i>de</i> geit	→ <i>de</i> scheid

He rechterdeel in deze AD formaties is het hoofd want het bepaalt het woordgeslacht. Bovendien is het rechterdeel in (15a) en (15b) ook semantisch het hoofd: *Potel* is een speciaal hotel en een *preferendum* is een bepaald type referendum. In (15c) *scheid* is eerder sprake van een dvanda blend, vergelijkbaar met een dvanda compositum als *singer-song-writer* of *kardinaal-politicus* waarbij geen van de samenstellende delen prioriteit heeft over de ander.

Het Duits kent voorbeelden die vergelijkbaar zijn met de Nederlandse in (15a-c).

- (16a) Kurlaub ‘vakantie gecombineerd met een kuur in een kuuroord’
 die Kur + *der* Urlaub → *der* Kurlaub
- (16b) Sportel ‘sporthotel’
 die Sport + *das* Hotel → *das* Sportel
- (16c) Datei ‘file’
 die Daten (pl.) + die Kartei (sg) → die Datei (sg)

Voorbeelden (16a & b) komen overeen met de voorbeelden (15a-c). Voorbeeld (16c) is uitzonderlijk, omdat hier een pluralis van een basiswoord gecombineerd wordt met een singularis. De uiteindelijke blend is singularis op grond van het enkelvoudige karakter van het tweede, rechter basiswoord.

Het rechterdeel van een AD-formatie bepaalt niet alleen het woordgeslacht als in (15a-c) en (16a & b) of het getal zoals in (16c), maar ook tot welke woordsoort de uiteindelijke blend behoort, zoals de voorbeelden in (17) en (18) laten zien. Relevante kenmerken zijn opnieuw gecursiveerd.

- (17) vaag (Adj) + vegetariër (N) → vegetariër (N)
 krom (Adj) + communicatie (N) → kromcommunicatie (N)
 alternatief (Adj) + therapeut (N) → alterneut (N)
- (18) Duits
- (18a) Naktivist ‘aktivist die naakt actie voert’
 naakt (Adj) + Aktivist (N) → Naktivist (N)
- (18b) Teuro ‘scheldwoord voor dure euro’
 Teuer (Adj) + Euro (N) → Teuro (N)
- (18c) Herrklären ‘mansplain, betuttelende verklaring door een man aan een vrouw’
 Herr (N) + erklären (V) → herrklären (V)

Samenvattend: het rechterdeel van de AD formaties, in het vervolg blends genoemd, bepaalt het woordgeslacht, het getal en de woordsoort. Bovendien is dit deel vrijwel altijd semantisch leidend. Het rechterdeel is derhalve formeel en semantisch het hoofd. In het woordvormingsproces gedragen blends zich in dit opzicht dus als samenstellingen.

Klemtoon van blends

Het klemtoonpatroon van blends is echter geenszins dat van samenstellingen, als reeds eerder aangegeven. Blends zijn niet onderhevig aan de Compound Stress Rule, maar volgen of kopiëren het klemtoonpatroon van het tweede, het rechter, basiswoord, dus van het hoofd, zoals onder anderen Beard (1998) en Bat-El en Cohen (2012) hebben vastgesteld voor het Engels. Voor het Nederlands geldt hetzelfde, zoals blijkt uit de data in (19). Het relevante segment is weer gecursiveerd.

(19)	krom	+ communicatie	→	krommunicátie
	concurrént	+ colléga	→	conculéga
	flexibel	+ vegetáriër	→	flexitáriër
	alternatíef	+ therapéút	→	alternéút

Het kopieergedrag van blends gaat zelfs zo ver dat als het segmentale materiaal van het tweede basiswoord dat klemtoondragend is, gewist wordt, de klemtoon toch geplaatst wordt op de plek waar die in het tweede basiswoord lag. Zie bijvoorbeeld het Engelse woord *prestinant*, een blend van *prestigious* en *dominant*:

(20)	prestígiouš	+ dóminant	→	préstinant
------	-------------	------------	---	------------

In dit voorbeeld ligt de klemtoon op de eerste lettergreep, waar die ook lag in het tweede basiswoord. Het opvallende is evenwel dat de beklemtoonde syllabe van het tweede basiswoord gewist is en niet voorkomt in de uiteindelijke blend. Toch blijft de klemtoon op die eerste lettergreep, terwijl toch de tweede, oorspronkelijk beklemtoonde, lettergreep van het eerste basiswoord deel uitmaakt van de resulterende blend. Deze laatste lettergreep verliest de klemtoon ten faveure van die waarin de klemtoon lag in *dóminant*.

Voor een goed begrip van het prosodische verschil tussen stub compounds en blends is het zinvol de notie prosodisch woord in te voeren. Het begrip prosodisch woord staat tegenover dat van grammaticaal woord (Booij 1999: 47). Het prosodische woord is het domein van klemtoontoekenning en van fonotactische en segmentale woordniveauregels (Peperkamp 1999: 15). De lengte van een prosodisch woord hoeft niet noodzakelijkerwijze overeen te komen met dat van een morfologisch woord. Neem bijvoorbeeld de samenstelling *landengte*. De samenstellende delen van dit woord vormen elk een prosodisch woord. De uitspraak is immers /lantɛŋtə/ met ‘final devoicing’ van de slotmedeklinker van *land*. Ware *landengte* één prosodisch woord geweest, dan zou de syllabeverdeling als volgt geweest moeten zijn: *lan-deng-te*. De hiermee corresponderende uitspraak van de /d/ zou stemhebbend hebben moeten zin, hetgeen die niet is. Als we aannemen dat samenstellingen uit twee prosodische woorden bestaan, staat deze /d/ in Auslautpositie en verliest door de regel van ‘final devoicing’, traditioneel ook wel ‘Auslautsverhärtung’ genoemd, zijn stemhebbendheid en wordt /t/. Voor het Duitse *Abendessen* ‘avondeten’ geldt hetzelfde. Ook hier is de lettergreepverdeling en daarmee samenhangende uitspraak niet *aben-essen*, maar verliest de slot -/d/ van het linker woord het kenmerk stemhebbend, omdat *Abend* een apart prosodisch woord is. Ook het Duits kent immers final devoicing, finale verscherping.

In dit opzicht verschillen blends wezenlijk van samenstellingen, zoals uit het voorgaande duidelijk geworden is. Waar samenstellingen uit twee prosodische woorden bestaan, kopiëren blends de prosodie van het tweede basiswoord. In vrijwel alle gevallen is dat één prosodisch woord en daardoor vormen blends ook slechts één prosodisch woord.

Syllabische structuur van blends

In (3) is getoond dat er weinig systematiek te ontdekken valt in wat er geschrappt wordt in de basiswoorden die uitgangspunt vormen voor blends. Als er niet naar het concrete segmentale materiaal gekeken wordt, maar naar syllabeconstituenten blijkt er evenwel wel degelijk een herkenbaar patroon ten grondslag te liggen aan blends (zie ook Arndt-Lappe – Plag 2012). De samenstellende delen van de uiteindelijke blends zijn gecursiveerd.

(21) brusjes	< <i>br</i> oers	+ <i>z usjes</i>
kromcommunicatie	< <i>kr</i> om	+ <i>c ommunicatie</i> ³
vechtscheiding	< <i>v</i> echt	+ <i>echscheiding</i> ⁴

In *brusjes* en *kromcommunicatie* is de onsets van (de eerste syllabe) van het rechterbasiswoord gewist. De daardoor openvallende structurele syllabische plek is ingevuld door de onsets van het linkerbasiswoord. Omdat syllabische onsets in het Nederlands uit een, twee en soms zelfs uit drie medeklinkers kunnen bestaan is het geen probleem dat de plek van de medeklinkers /z/ en /k/ door consonantclusters als /br/ en /kr/ gevuld wordt. De syllabische structuur van het tweede basiswoord blijft onaangetast voortbestaan.

In *vechtscheiding* speelt in wezen niets anders. De eerste lettergreep van *echscheiding* heeft een lege onsets. Die mag, zonder dat er iets aan de structuur van deze syllabe verandert, gevuld worden. Dat doet de onsets, /v/, van *vecht*. Theoretisch had deze lege onsets ook met een consonantcluster gevuld kunnen worden: *vlechtscheiding* is een uitstekend, mogelijk Nederlands woord.

Lang niet altijd gaat het echter om wissen van een onsets, zoals de data in (22) laten zien.

(22) flexitariër	< <i>flexi</i> bel	+ <i>vege tariër</i>
eurocraat	< <i>Euro</i> pa	+ <i>bureau craat</i>
alterneut	< <i>altern</i> atief	+ <i>therap eut</i>

De voorbeelden *flexitariër* en *eurocraat* zijn helder: het segmentale materiaal van de twee eerste syllaben van het rechter basiswoord wordt gewist. Op de openvallende, maar structureel nog steeds aanwezige plaatsen worden de eerste twee lettergrepen van de linker basiswoorden ingevoegd. In het geval van *alterneut* gaat het wissen nog een stapje verder. Van het basiswoord *therapeut* worden niet alleen de eerste twee syllaben gewist, maar ook de onsets van de laatste, de derde lettergreep. Het linker basiswoord alternatief kan dus zijn twee beginsyllaben leveren plus de onsets van de derde syllabe. Dit is ook precies wat er gebeurd is: *al-ter-n* heeft de plaats ingenomen van *the-ra-p*.

---

3 *Krom* en *communicatie* kunnen ook op andere wijzen gesegmenteerd worden. Bijvoorbeeld *krom* + *communicatie*. Voor het eindresultaat en voor de hierna volgende argumentatie maakt het geen verschil welke segmentering gekozen wordt. Ook als het overlappende deel van beide basiswoorden in de uiteindelijke segmentering opgenomen worden, dus *krom* en *c ommunicatie*, is er geen probleem. Een ook elders in de grammatica optredende haplogogieregel voorkomt dat de uiteindelijke blend in *kromcommunicatie* resulteert.

4 Voor dit voorbeeld geldt mutatis mutandis hetzelfde als wat in de vorige voetnoot werd beweerd ten aanzien van *kromcommunicatie*.

Samenvattend kan gesteld worden dat het eerste basiswoord precies zoveel syllabisch beginmateriaal mag leveren aan de blend als dat er gewist is aan het begin van het tweede basiswoord. Niet altijd is er echter een één op één relatie tussen gewist en ingevoegd materiaal, zoals blijkt uit de volgende data:

(23a) conculega	< concurrent	+ collega
(23b) anacroniem	< anachronisme	+ acroniem
(23c) democratuur	< democratie	+ dictatuur

In (23a) is de eerste lettergreep /ko/ of /kɔ/ van *collega* gewist. Daarvoor in de plaats zijn echter twee syllaben ingevoegd /kɔnky/. In (23b) speelt iets vergelijkbaars. Hier is de eerste lettergreep van *acroniem*, /a/, gewist en vervangen door de eerste twee syllaben van *ana-chronisme*. Een alternatieve analyse is dat er niets geschrapt is in *acroniem* en dat op de potentieel vrije plaats van een pre-initiële syllabe de eerste syllabe van *an-achronisme* is ingevuld. In (23c) tenslotte zijn van *dictatuur* de eerste syllabe en de onsets van de tweede gewist /dikt/. Invoeging van overeenkomstig segmentaal materiaal van *democratie* zou een niet-adequate blend *dematuur* opgeleverd hebben.

Voor een geslaagde blend speelt er namelijk nog iets anders dan alleen de formele gelijkheid tussen gewist en ingevoegd syllabisch materiaal. Een blend is pas geslaagd als de luisteraar/lezer in staat is de combinatie van ingekorte delen van twee basiswoorden te interpreteren. Dit geldt natuurlijk in het bijzonder bij neologistische blends; langer bestaande blends zijn immers gelexicaliseerd en als zodanig in het lexicon en begrippenapparaat van de taalgebruiker opgenomen. Voor een zinnige interpretatie is het nodig dat de samenstellende delen vrij gemakkelijk te herleiden moeten zijn tot hun basiswoorden. Dit zou men het terugvindbaarheidscriterium kunnen noemen. Zijn de samenstellende delen niet eenvoudig herleidbaar tot de oorspronkelijke basiswoorden, dan wordt er tekort gedaan aan de begrijpelijkheid. Dat is het geval met *dematuur*. Formeel is *dematuur* een prima blend, interpretatief daarentegen niet. De mogelijke betekenis kan niet achterhaald worden door gebrek aan voldoende overeenkomst met het linker basiswoord. Het segment *dem* bevat niet voldoende fonologisch materiaal om eenduidig, of in elk geval duidelijk, naar het basiswoord *democratie* herleid te kunnen worden. Het beginsegment *dem* kan evengoed afkomstig zijn van woorden als *demagoog*, *dement*, *demissionair*, *demon*, *demonstratie*, *demoraliseren* of *demotiveren* als van *democratie*.

In het geval van *conculega* zou invoeging van slechts een lettergreep geleid hebben tot een vorm identiek aan het rechterbasiswoord *collega*, ergo tot een vorm die op geen enkele wijze herleidbaar is tot het linker basiswoord *concurrent*. Vanwege de te geringe herleidbaarheid tot of herkenbaarheid van het linker basiswoord is er op de opgevalen plaats in het rechter basiswoord van de voorbeelden (23 a-c) daarom steeds een extra initiële syllabe toegevoegd, iets wat gedaan kan worden zonder in strijd te komen met de fonotactische en syllabische regels van het prosodisch woordniveau van het tweede basiswoord en dus van de uiteindelijke blend.

Conclusie

Blends kopiëren, zoals hier aangetoond is, het klemtoonpatroon en de syllabische structuur van het rechterbasiswoord, dat ook het formele en vaak tevens semantische hoofd levert van de resulterende blend. Qua prosodie en syllabestructuur vormen blends steeds één prosodisch woord. In dit opzicht zijn blends dus ongeleed.

Waar het gaat om woordgeslacht, getal en woordsoort gedragen blends zich echter als samenstellingen en zijn ze derhalve als geleed te beschouwen. Vandaar dat het mogelijk is blends te beschrijven als een tussencategorie tussen gelede en ongelede woorden. Of als een overgangsvorm, als een brug tussen gelede en ongelede woorden.

Bibliografie

- Arndt-Lappe, Sabine – Plag, Igno (2012): Phonological Variability in English Blends, paper presented at the Conference “Data-Rich Approaches to English Morphology: From corpora and experiments to theory and back”. Wellington New Zealand, 4–6 July 2012.
- Aronoff, Mark (1976): *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge mass.: MIT Press.
- Bat-El, Outi – Cohen, Evan-Gary (2012): Stress in English blends: A constraint based analysis. In: Renner, Vincent – Maniez, François & Arnaud, Pierre (eds.), *Crossdisciplinary Perspectives on Lexical Blending*. Berlin: De Gruyter Mouton: pp. 193–211.
- Bauer, Laurie (1983): *English word-formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauer, Laurie (1988): *Introducing Linguistic Morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Bauer, Laurie – Liber, Rochelle & Plag, Ingo (2013): *English Morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Beard, Robert (1998): Derivation. In: Spencer, Andrew – Zwicky, Arnold M. (eds.): *The Handbook of Morphology*. Oxford: Blackwell: pp. 44–65.
- Booij, Geert (1995): *The Phonology of Dutch*. Oxford: Clarendon Press.
- Booij, Geert (1999): The role of the prosodic word in phonotactic generalizations. In: Hall, T. Alan – Kleinhenz, Ursula (eds.): *Studies on the Phonological Word*. Amsterdam: John Benjamins: pp. 47–71.
- Booij, Geert (2019): *The Morphology of Dutch*. Oxford: Oxford University Press. Second edition.
- Booij, Geert – Van Santen, Ariane (2018): *Morfologie. De woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 3^e geheel herziene druk.
- Chomsky, Noam – Halle, Morris (1968): *The Sound Pattern of English*. New York: Harper & Row.
- Fradin, Bernard (2000): Combining forms, blends and related phenomena. In: Doleschal, Ursula – Thornton, Anna M. (eds.): *Extragrammatical and Marginal Morphology*. Munich: Lincom: pp. 11–59.
- Grésillon, Almuth (1984): *La règle et le monster: le mot-valise*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Hamans, Camiel (2018a): Between stub compounds and blends. In: Masiulionytė, Virginija – Volungevičienė, Skaistė (eds.): *Fremde und Eigene Sprachen. Linguistische Perspektive, Foreign and Own Languages. Linguistic Perspectives. Akten des 51 Linguistischen Kolloquiums in Vilnius 2016, Selected papers of the 51st Linguistics Colloquium in Vilnius 2016*. Berlin: Peter Lang: pp. 353–371.

- Hamans, Camiel (2018b): *Between Abi and Propjes*: Some remarks about clipping in English, German, Dutch and Swedish. In: Skase, Journal of Theoretical Linguistics [online]. 15, 2, 24–59. Available at: http://www.skase.sk./Volumes/JTL37/pdf_doc/03.pdf (08.08.2019).
- Haspelmath, Martin (2002): *Understanding Morphology*. London: Arnold.
- Kastovsky, Dieter (2009): Astronaut, astrology, astrophysics: About Combining Forms, Classical Compounds and Affixoids. In: McConchie, Roderick W. – Honkapohja, Alpo & Tyrkkö, Jukka (eds.). *Selected Proceedings of the 2008 Symposium on New Approaches in English Historical Lexis (HEL-LEX 2)*.
- Peperkamp, Sharon (1999): Prosodic Words. In: *Glott International* 4,4: pp. 15–16.
- Rainer, Franz (1993): *Spanische Wortbildungslehre*. Tübingen: Niemeyer.
- Spencer, Andrew (1991): *Morphological Theory: an Introduction to Word Structure in Generative Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spencer, Andrew (1998): Morphophonological Operations. In: Spencer, Andrew and Zwicky, Arnold M. (eds.), *The Handbook of Morphology*. Oxford: Blackwell: pp. 123–143.
- Uhlenbeck, Eugenius M. (Bob) (1959): *Taalwetenschap*. Den Haag: H.L. Smits.
- Williams, Edwin (1981): On the notions ‘lexically related’ and ‘head of a word’. In: *Linguistic Inquiry* 12, pp. 245–274.
-

Camiel Hamans / c.s.j.m.hamans@uva.nl/hamans@telfort.nl

Center for Language and Communication
Universiteit van Amsterdam, NL

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as image or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights

